

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ

Збірник матеріалів

**XXVIII підсумкової науково-практичної
конференції викладачів**

24 лютого 2026

Київ 2026

УДК 061.3(063)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXVIII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. Т.В. МАРЕНИ, Київ: МДУ, 2026. с. 353

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Маріупольського державного університету (протокол № 9 від 25 лютого 2026 року)

Редакційна колегія:

Голова Марена Т.В., в.о. ректора МДУ, кандидат економічних наук, доцент;

Члени редколегії Безчотнікова С.В., доктор філологічних наук, професор;
Задорожня-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, професор;
Демидова Ю.О., проректор з науково-педагогічної роботи та молодіжної політики МДУ, кандидат педагогічних наук, доцент;
Калініна С. П., доктор економічних наук, професор;
Константинова Ю. В., кандидат історичних наук, доцент;
Марена Т.В., кандидат економічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи;
Мельничук І. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Павленко О.Г., доктор філологічних наук, професор;
Пирлік Н. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Романцов В.М., доктор історичних наук, професор;
Сабадаш Ю. С., доктор культурології, професор;
Тарасенко Д. Л., доктор економічних наук, професор.

Збірник містить матеріали XXVIII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, яка відбулася 24 лютого 2026 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики, філософії та соціології, історії, економіки та менеджменту, права, екології, кібербезпеки, документознавства, культурології, журналістики, філології, літературознавства, методик викладання, педагогіки та психології.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

© Маріупольський державний університет, 2026

4. Суслов М. Локальна ідентичність як пріоритетний напрям у стратегічному плануванні розвитку територіальних громад. *Науковий вісник : державне управління*. № 2(8). 2021. С. 133-151. URL :<https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/download/173/168/488>

5. Угрин Л. Концептуалізація поняття «ідентичність» у дослідницьких стратегіях соціальних наук некласичного періоду. *S.P.A.C.E.* № 2. 2017. С. 4-10. URL :<http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/7343/Ugrin%20SPACE%202017.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Зубченко Олександр,
кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри філософії та соціології
Маріупольського державного університету

КОЛАБОРАЦІОНІЗМ ЯК ПРОЯВ АНОМІЇ

Початок повномасштабної російської агресії проти України у лютому 2022 р. змусив нас по-іншому поглянути на феномен колабораціонізму на тимчасово окупованих територіях України. Ця проблема бере відлік із кінця зими 2014 р., коли на бік держави-агресора практично у повному складі перейшла тодішня верхівка Автономної Республіки Крим та Севастополя. Згодом, у гібридній формі, із одночасним збереженням окремих українських інститутів та інфільтрацією російських політичних та економічних практик, ми могли спостерігати виникнення та поширення колабораціонізму у т.зв. «ДНР» та «ЛНР». Разом із тим ситуація на землях Півдня та Сходу України, які ворогу вдалося захопити після 24.02.2022 р., суттєво відрізняється через намагання швидкого запровадження російських інституційних стандартів та масований військово-поліцейський терор.

За таких умов важливо зосередити фокус нашої уваги на ціннісній наповненості колабораціонізму. Адже співпраця з ворогом, як правило, виникає на тлі аномії. З одного боку, для українського соціуму аномічний стан є постійним і навіть звичним. Він розпочався у добу занепаду радянської системи, а надалі за часів незалежності ціннісно-нормативні орієнтири постійно трансформувалися. З іншого – окупація створила для жителів захоплених територій дилему прийняття нової псевдостабільності, заснованої на «духовних скрепах», чи збереження ціннісних пріоритетів, які були пов'язані із Україною. Кожен вирішує її по-своєму. «Аномічна людина стає духовно стерильною, відповідальною тільки перед собою, не відповідаючою ні перед ким. Вона знущається над цінностями інших людей. Її єдина віра – філософія

заперечення. Вона живе тонкою лінією почуттів, що пролягає поза майбутнім і поза минулим», - відзначає Р.Мертон [1, с.262]. У цьому визначенні поєднуються всі грані життя на ТОТ: відчуття того, що минулий соціальний лад пішов, а новий ще не утвердився; відсутність або занепад публічних інституцій соціального контролю; почуття всездозволеності, можливість робити те, що раніше було під суворою заборонаю. А ось «тонка лінія почуттів» у кожного своя – від мародерства у покинутому супермаркеті та продовження звичайного життя під прапором чужої країни до співпраці із каральними органами ворога та доносами на українських патріотів.

На думку Р. Мертона, аномія виникає «як розпад в культурній структурі, що відбувається..., коли існує гостра розбіжність між культурними нормами і цілями і соціально структурованими можливостями членів груп діяти відповідно до даних норм культури» [1, с. 263]. Таке визначення нібито означає, що ми можемо досліджувати колабораціонізм через класичні мертонівські типи девіантної поведінки, проте насправді породжує більше запитань, аніж відповідей. Адже де шукати ту саму еталонну культурну норму, із якою виникають розбіжності? У ранковому тумані 24.02.2022, на холодному зимовому Майдані Гідності 2014 р. або спекотного серпневого дня 1991 р.? Чи за зразок варто брати сучасну Україну, яка вже четвертий рік протистоїть потужному агресору? Особливо актуально питання про культурну норму стоїть для молоді «староокупованих» регіонів. Вона може пам'ятати хіба що про Євро-2012, переповнену «Донбас-арену» та швидкісні поїзди «Донецьк-Київ». Очевидно, що абсолютно по-різному сприймається колабораціонізм і у територіальному вимірі – від Криму, де російські армія та флот були органічною частиною інституційної структури та політичного поля, до Запорізької та Херсонської областей, де посібників ворога одразу сприймали як новоявлених нацистів.

У цьому контексті постає і більш широке питання – про норму соціальної поведінки по той бік фронту. Коли співпраця з ворогом перестає бути девіацією та стає соціально прийнятною? З одного боку, Українська держава доволі чітко визначила свою позицію, внівши кваліфікацію колабораціонізму до Кримінального кодексу. З іншого, ухвалюючи відповідні зміни у березні 2022 р., законодавці, як і значна частина українського суспільства на той час, були впевнені у швидкому закінченні війни «за два-три тижні». Коли ж окупація триває роками, а певні форми соціальної активності є життєво необхідними (зокрема, товарно-грошовий обмін), стає незрозумілим, як мають себе поводити законослухняні громадяни України, що не мають можливості виїхати на підконтрольну територію. Проте для колаборантів ця морально-етична дилема не стоїть.

Колабораціонізм як прояв конформізму поширюється у рамках родинно-кланових утворень та окремих соціальних організацій (наприклад, педагогічний колектив

Мелітопольського фінансово-економічного технікуму майже у повному складі продовжив «викладацьку» діяльність після окупації). У свою чергу «іноваторами» стають наші співгромадяни, які з перших днів всіляко допомагали ворогу, годували російських солдат на блокпостах, передавали ворогу різноманітну інформацію та бази даних, доносили на проукраїнських активістів та ветеранів АТО, першими бігли отримувати російські паспорти та залюбки приєднувалися до масових заходів, які організовували окупанти. Типовим прикладом колаборантського ритуалізму є діяльність українських чиновників, які лишилися служити на своїх робочих місцях, із схожими функціями, але під триколом. Зрадники-ретритисти – це люди, які до повномасштабної війни перебували на далекій периферії громадського життя, не мали доброї освіти та постійної роботи, переважно займалися фізичною працею чи дрібною торгівлею, жили одним днем та не думали про майбутнє. Колишні продавчині з сільського кіоску стають гауляйтерами, а п'яниці та нероби записуються до російських поліцаїв. «Бунтарі», на відміну від попередньої групи, при Україні позиціонували себе як публічні особи-опозиціонери, брали участь у подіях «русской весны» 2014 р. та дуже хотіли влади, але натомість набули репутації «міських божевільних».

Загалом, дисфункційність колабораціонізму, як інституційну так і поведінкову, в контексті війни та окупації не можна розглядати окремо. Адже вся діяльність російського окупаційного режиму на теренах України – це суцільне, регулярне та свідоме порушення розділу III Женевських конвенцій про захист цивільного населення, який стосується організації суспільно-політичного та соціального економічного життя на тимчасово загарбаних землях. Росіяни нехтують нормами міжнародного права не лише під час бойових дій, розстрілюючи наших полонених та вбиваючи цивільне населення бомбами, ракетами і шахедами, але й перебудовуючи інституційний лад на захоплених територіях, створюючи за участі колаборантів фейкові інституції та правила їхнього функціонування – тобто, певні норми стійкої взаємодії між людьми, які об'єктивно сприяють укріпленню ворожої влади.

Таким чином, внаслідок діяльності колаборантів, ворог отримує можливість зменшити військову присутність на тимчасово окупованих територіях та спрямувати більше військ на фронт, ефективніше протидіяти диверсійно-розвідувальній роботі сил національного спротиву, виявляти патріотично налаштованих українців, розгортати мережу репресивних органів та грабувати наші ресурси. Паралельно з цим триває легітимація окупаційного режиму через створення дисфункційних інститутів та формування великих соціальних груп, лояльних до нової «влади».

Література

1. Мертон Р. Зв'язки соціальної структури і аномії. Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). За ред. Л.Й. Гуменюка. У 2-х томах. Т.1. Львів: ЛьвДУВС, 2019. С. 260-266.

Іванець Тетяна,
кандидат політичних наук, доцент,
завідувач кафедри філософії та соціології
Маріупольський державний університет

МОВНЕ ПИТАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОСУВАННЯ НАРАТИВІВ «РУСЬКОГО МИРУ»

У контексті тривалої гібридної війни Російської Федерації проти України мовна проблема набула статусу одного з найважливіших інструментів пропагандистського впливу. Вона використовується для конструювання та поширення деструктивних наративів, спрямованих на підрив української державності, делегітимізацію мовної політики та створення спотвореного образу України як у внутрішньому, так і в міжнародному інформаційному просторі. Центральним елементом маніпулятивної риторики є інтерпретація Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», прийнятого 25 квітня 2019 року. Цей законодавчий акт встановлює особливий статус української мови як єдиної державної мови, визначає її обов'язкове використання в суспільному житті, державному управлінні та місцевому самоврядуванні, водночас чітко зазначаючи, що це не поширюється на приватне спілкування та релігійні практики [1].

Однак у російських ЗМІ цей закон послідовно подається як «заборона російської мови». Таке формулювання дозволяє створювати міфи про переслідування російськомовної спільноти в Україні та викликає у неї почуття небезпеки та відчуження. Яскравий приклад цього можна знайти у репортажах RenTV у травні 2024 року, в яких стверджувалося, що закон став інструментом переслідування російськомовних, і що ті, хто продовжує використовувати російську мову, нібито стикаються з покаранням або навіть смертю. Такі заяви являються прикладом дезінформації, що ґрунтується не на фактичних положеннях закону, а на його